

LITERATÚRA PO ROKU 1945 II

Ladislav Mňačko

„Píšem len o tom, čo som na vlastné oči videl, čo som na vlastné uši počul, to je nakoniec povinnosť každého spisovateľa.“

- zúčastnil sa vojny, SNP, dostal sa do koncentračného tábora, nakoniec emigroval
  - do literatúru priniesol **beletristickú reportáž**: dejovosť, psychologický moment, štylizovaný dialóg, vnútorný život postáv
- román **Ako chutí moc !!!**
- **pripomína politický pamflet** (kvôli tomuto dielu musel Mňačko emigrovať)
  - koncipovaný ako **retrospektívna mozaika spomienok fotografa Franka**, ktorý je zároveň rozprávačom príbehu, **na mŕtveho** (hodnotí životný osud bývalého revolucionára a odbojára, neskôr dôležitého politického činiteľa)
  - dej sa odohráva **v priebehu niekoľkých dní veľkolepého štátneho pohrebu**, počas ktorého **Frank plní funkciu fotografa**
  - **nepoznáme meno mŕtveho, mesto a ani štát**, v ktorom sa román odohráva
  - do domu smútku prichádzajú desiatky ľudí, aby sa mŕtvemu poklonili → považujú to za povinnosť, ináč im je zosnulý ľahostajný (jediný, kto sa mu chce úprimne pokloniť je jeho syn, ktorého paradoxne nevpustia dovnútra)

myšlienka = **moc kazí ľudí**, neobmedzená a nekontrolovateľná moc rozkladá človeka mravne, ľudsky aj politicky

román **Smrť sa volá Engelchen**

- **autobiografické prvky**, lebo sám autor bol členom partizánskej skupiny a zranili ho tak, ako románového hrdinu
- hlavné postavy* = **Volod'a** (t.j. autor), **partizánsky veliteľ Nikolaj**, **Židovka Marta**
- **postavy** nie sú hrdinami, ale obetami, ktoré **podliehajú depresiám**, **partizáni** = objektívne zobrazenie, obyčajní ľudia, ktorí tiež robia chyby a majú strach
  - ústredný motív = **motív viny**
  - **partizáni sa rozhodnú opustiť Ploštinu**, osadu na kopaniciach, ktorej obyvatelia im celé týždne poskytovali stravu, prístrešok a domov → niekoľko hodín po ich odchode ju obsadí **nemecké trestné komando** a zaživa **upáli 27 chlapov**, partizáni, uvedomujúc si, že spôsobili túto tragédiu, cítia svoju nepriamu zodpovednosť

Alfonz Bednár

- diela sú vystavané na kontraste **prítomnosť-minulosť**
- **prvý slovenský spisovateľ, ktorý nezobrazoval SNP čiernobielo**, teda Nemci sú zlí a naši – partizáni a Rusi – dobrí

novela **Kolíška !!!**

- je tzv. retrospektívou v retrospektíve, **prítomnosť sa prelína s minulosťou a spomienkami postáv**
- autor v diele zachytil **priebeh súdnych procesov na začiatku 50-tych rokov** a obdobie združstevňovania
- **príbeh rámcuje Zita Černeková**, ktorá počúva v rádiu proces s Majerským /na ktorom svedčí aj jej manžel Mišo Černeček/ a popritom si začne na neho spomínať, **jadrom príbehu sa stáva epizóda z SNP**, keď do Zitinho domu neplánovane príde partizán Majerský, Zita ho ukrýva a vynoria sa jej spomienky na ich zoznámenie a ľúbostný vzťah

Píše sa rok 1952 a Zita Černeková počúva v rádiu vysielanie procesu s nepriateľmi socialistického zriadenia. Jedným z triednych nepriateľov má byť aj Jozef Majerský, obvinený zo zrady, sabotáže a kulactva. Zitin manžel Mišo Černeček, bývalý veliteľ

partizánov, svedčil v procese proti Majerskému a jeho výpovede tiež čítajú v rádiu. Zita si uvedomuje, že jeho svedectvo je nepravdivé a spomína na udalosti z roku 1945. Začiatkom roka obsadili dedinu Nemci. Zita bola sama s dieťaťom, keďže manžel bol u partizánov. Príbuzných partizánov a tých, čo im pomáhali, Nemci pozabíjali a ich domy podpálili. Zita nefigurovala na gardistickom zozname, a tak bola aj s dieťaťom v bezpečí. Jednej noci bdela nad chorým dieťaťom a objavil sa Jozef Majerský, žiadajúc o ukrytie. Zita ho najprv prosila, aby odišiel, ale nakoniec napriek strachu o seba i dieťa Majerskému úkryt poskytla a ukryla ho v izbe pod perinou. Majerský sa pridol k partizánom len preto, aby mal po vojne nejaké zásluhy. Veliteľom skupiny bol práve Zitin manžel Mišo. Keď Majerský ochorel silným zápalom očí, rozhodol sa, že opustí partizánov. Po ukrytí začal uvažovať o Zite a o tom, ako sa voči nej previnil i do akého nebezpečenstva ju teraz dostal. Zita spomínala na udalosti pred vojnou, kde ju Majerský ako správca na veľkostatku zvedol a nechal tehotnú. Zita následne potratila a po smrti manžela Ragulu sa vydala za starého mládenca Miša Černeka. Zitine spomienky prerušili Nemci, ktorí vtrhli do chalupy, lebo zvuk kolísky pripomenul veliteľovi SS zvuk jeho rodného mlyna. Nemci boli k Zite hrubí, nútili ju neustále kolísať kolísku a ponížovali ju. Zita ušla do izby s volaním o pomoc Majerského. Ten však medzitým pod návalom výčitiek svedomia ušiel a začal po Nemcoch strieľať. Potom doniesli do domu dvoch mŕtvych a troch ranených i Majerského. Zita po rokoch vytýka pri rádiu manželovi nepravdivú výpoveď. Socialistický súd ho teraz odsúdil na 12 rokov väzenia a stratu majetku. Mišo sa bráni, že k výpovedi bol prinútený strachom o Zitu a syna. Na súde potom povedal pravdu, ale už nebola braná do úvahy. Zita už nevie, či môže mužovi veriť, má podozrenie, že vypovedal krivo zo žiarlivosti.

román **Sklený vrch**

- **obdobie SNP** (minulosť) a **stavba hydrocentrály** (prítomnosť)

hlavná hrdinka: Ema Klaasová, v diele sa rieši jej **vzťah k 3 mužom**, román napísaný **denníkovou formou v 1.os.sg.**

Alexander Solženicyn

-nositeľ Nobelovej ceny za literatúru, 2 a pol roka strávil v gulagu, potom vyhnanstvo v Kazachstane, neskôr bol rehabilitovaný, mohol publikovať, násilne vyhostený z vlasti, opäť späť do Ruska, najvyššie štátne vyznamenanie, zomrel vo veku 90 rokov v r. 2008

novela **Jeden deň Ivana Denisoviča !!!**

→ → → zachytáva **jeden deň väžňa v pracovnom tábore** (gulag), kde ľudí o.i. zima a nedostatok jedla

-novela je rámcovaná zobudením sa o 5.00 a uložením k spánku, autor **dokumentárnym spôsobom** zachytáva každý krok nespravodlivo odsúdeného Ivana Denisoviča Šuchova, ktorý ťažko pracuje na stavbe

-novela zobrazuje **surovosť dozorcov a zlé životné podmienky v gulagoch** /ponížovanie človeka je v tábore zákonom/

idea: Aj napriek trápeniam, nespravodlivosti systému, zlobe...by mal človek vedieť vyťažiť z čoho i len jednej, nepatrnej chvíle šťastia. Naozaj šťastným je človek len vtedy, keď dokáže v nešťastí vidieť aj kúsok šťastia a vtedy keď vie mať radosť z dobrých vecí, ktoré sa ukrývajú pod rúškom zla, nespravodlivosti a skazenosti...

„pokus o umelecké rozprávanie“ **Súostrovie Gulag**

→ → → dielo je **sčasti autobiografické**, opisuje **koncentračné tábory, likvidáciu nepohodlných jednotlivcov a národov**, autor píše o otrockej práci väzňov na stavbách = ide o memento pre celý svet, aby nedopustil diktátorstvo, tyranie a pošliapanie ľudských práv